

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В
УКРАЇНІ**

Матюхнюк Дмитро Борисович, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

Рівень об'єктивного і справедливого судочинства, яке базується лише на законі, в демократичній країні є одним з основних показників стану демократії суспільства. Воно є можливим за наявності реальної незалежності суддів. Декларативно проголошений у ст. 129 Конституції України принцип незалежності суддів: «Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону» [1] та ст. 14 Закону України «Про судоустрій України» може залишитися просто декларацією, якщо він не буде підкріплений реальними нормами кримінального, адміністративного та цивільного права.

Відомо, що складовими частинами цих правових гарантій у відповідності з п. 7 ст. 14 Закону України «Про судоустрій України» є: особливий порядок призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення суддів; незмінюваність суддів та їх недоторканність; порядок здійснення судочинства, встановлений процесуальним законом, таємниця постановляння судового рішення; заборона втручання у здійснення правосуддя; відповідальність за неповагу до суду чи судді, встановлену законом; особливий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, встановлений законом; належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів; функціонування органів суддівського самоврядування; визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки суддів, їх сімей, а також інші засоби їх правового захисту [2].

Разом з тим слід відмітити, що законодавець у плані забезпечення незалежності суду зробив ряд важливих кроків у зворотному напрямку.

Основною гарантією заборони втручання в здійснення правосуддя є ст. 376 Кримінального кодексу України, яка так і називається — «Втручання в діяльність судових органів». Стаття складається з двох частин, і санкція частини першої вказує, що таке втручання «карається штрафом до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців».

Не акцентуючи уваги на м'якості даної санкції, порівняємо її із санкцією ч. 1 ст. 397 КК України «Втручання в діяльність захисника чи представника особи», згідно з ч. 1 якої таке діяння «карається штрафом від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років». Дивна річ, кримінальна відповідальність за втручання в справи захисника чи представника особи набагато суворіша від втручання в діяльність судових органів. Тим самим законодавець поставив захисника, в ракурсі значимості і ролі його в суспільстві, вище суду, що є недопустимим у демократичній країні.

Незрозумілою в певній мірі є диспозиція ч. 2 ст. 376 КК України: «Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила...». Ясно, що «запобігання злочину чи затриманню особи» явно не входить в компетенцію суду, тому така перешкода на практиці неможлива. Необхідно також враховувати, що робота судді, як правило, проходить у постійних стресових ситуаціях і невдоволення рішенням чи вироком сторона, знаючи про свою безкарність, не скупиться на образи. Однак такі дії важко кваліфікувати навіть як хуліганство, адже мотиви інші — невдоволеність рішенням суду. При відсутності судової міліції судді доводиться просто вислуховувати незаслужені образи і розводити руками, адже в цих випадках закон його не захищає.

Не так вже й рідко сьогодні зустрічаються вигадки і наклепи на того чи іншого суддю. Однак притягнути винних до кримінальної відповідальності за такі дії неможливо через відсутність відповідних правових норм.

Не сприяє нормальній роботі суддів і зміст ч. 1 ст. 375 КК України, тобто постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. За останній рік значно збільшилася кількість скарг, де скарги, вказуючи на рішення суду, скасовані апеляційною інстанцією, намагаються довести умисел судді на вчинення злочину, мотивуючи тим, що суддя не може не знати закону, а тому таке рішення виніс умисно. Гадаю, що статтю слід було залишити в редакції КК України 1960 р., тобто обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності повинні бути корисливі мотиви чи інша особиста заінтересованість при винесенні неправосудного рішення.

Однією з гарантій незалежності суддів є відповідальність за неповагу до суду, яка поки що підкріплюється лише ст. 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Також не витримує критики диспозиція даної статті, вона не тільки застаріла, а насамперед не відповідає реальності життя і стану правосуддя. Так, зокрема, в статті вказано: «Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача або в невідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил...». Як доводить практика, у більшості випадків злісно ухиляється від явки до суду саме відповідач, а не позивач чи свідок, однак його практично притягнути до відповідальності неможливо, оскільки він відсутній в переліку осіб, яких можна притягнути до адміністративної відповідальності за даною статтею. Більшою конкретизації потребує і трактування: «вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду».

Якщо уважно вчитатися в зміст даної статті, побачимо, що притягнути до відповідальності особу можна лише за неповагу до суду, а не до судді. Тобто якщо до судді проявляють неповагу поза судовим засіданням, однак причини такої неповаги пов'язані із суддівською діяльністю, особа залишається практично безкарною, оскільки кваліфікувати такі дії як неповагу до суду неможливо, тим більше при відсутності кримінальної відповідальності за образу судді, пов'язану з його суддівською діяльністю. Вважаю, що, мабуть, вже є необхідність за неповагу до суду та судді в окремих випадках притягати до кримінальної відповідальності.

Майже відсутня судова практика розгляду цивільних справ по захисту честі, гідності та ділової репутації суддів у відповідності зі ст. 7 Цивільного кодексу УРСР. Судді чомусь вважають, що такий захист принижує їх авторитет та посадове становище, тим самим роблячи себе більш вразливими для недобросовісної сторони по справі. Відомо, що безкарність породжує всездозволеність.

Однією із складових незалежності суддів є їх недоторканність, яка вже кілька раз переглядалася парламентом. В основному недоторканність суддів закріплена в ст. 13 Закону України «Про статус суддів», де вказано, що суддя — особа недоторканна і проникнення в житло, чи в службове приміщення, чи в його особистий транспорт, проведення там огляду, обшуку, можливе за вмотивованим рішенням суду. В чому тут полягає особливність недоторканності, важко зрозуміти, адже сьогодні згідно зі ст. 177 КПК України обшук житла чи іншого володіння особи проводиться також за вмотивованою постановою суду, тобто практично таку недоторканність має кожний громадянин України.

Єдиний пункт, який хоча б декларативно, закріплює недоторканність суддів, є п. 3 ст. 13 Закону України «Про статус суддів»: «Суддя не може бути затриманий за підозрою у вчиненні злочину, а також підданий приводу чи примусово доставленню у будь-який державний орган у порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні злочину чи адміністративного правопорушення, стягнення за яке накладається у судовому порядку, повинен негайно бути звільнений після з'ясування його особи» [3].

Однак проблема цієї правової норми, яка в основному закріплює недоторканність суддів, полягає в тому, що вона також має лише декларативний характер і не підкріплена нормами матеріального права. Тобто як у КК України, так і в Кодексі України про адміністративні правопорушення ми не знайдемо будь-якої відповідальності за порушення ст. 13 Закону України «Про статус суддів». На практиці судді нерідко затримуються

працівниками ДАІ, проводиться огляд їх транспорту без їх згоди, а притягнути їх до відповідальності за перевищення службових повноважень практично неможливо, оскільки неможливо в даній ситуації довести прямий умисел в їх діях. Не слід забувати також про такі гарантії незалежності суддів, як особливий порядок обрання та призначення, їх на посади суддів, організаційного забезпечення судів, яке бажає бути набагато кращим.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. — К., 1996. — С. 95.
2. Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 27—28. — Ст. 684.
3. Законодавство України, що регулює діяльність судів та визначає статус суддів України. - К., 1994. - С. 65

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ВІД ТЕХНОГЕННОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Єзерський Дмитро Олександрович, здобувач кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

Основний Закон держави гарантує захист життя людини, відповідно кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди до (ст. 50 Конституції України).

Одним із розумінь терміну «Довкілля» є сукупність природних, техногенних і соціальних умов існування людського суспільства, а якщо розглянути цей термін детально, то в нашому випадку мова буде йти про техногенне довкілля - штучно створену частину довкілля, яка складатиметься з технічних елементів.

Законодавець взяв до уваги наведені статті Конституції України, та здійснив спробу «захистити життя та здоров'я людини та зовнішнє природне середовище від самої людини» шляхом введення у державі механізму заборони роботи об'єктів, під час функціонування яких не дотриманні чинні норми та правила у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Звісно, Основний Закон не може вмістити конкретні механізми дії для всіх ситуацій, для цього існують нормативно-правові акти.

Так, наприклад, пункт 11 статті 2 Глави 1 Розділу І Кодексу цивільного захисту України передбачає процедуру запобігання виникненню надзвичайних ситуацій - комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Одним з способів запобігання надзвичайним ситуаціям у державі є державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту, який здійснюється за додержанням та виконанням вимог законодавства у сферах техногенної та пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, за діяльністю аварійно-рятувальних служб, а також у сфері промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Кодексу цивільного захисту та інших законодавчих актів.

Тому, в даній роботі ми маємо намір порівняти механізм дії одного із найсуворіших способів запобігання виникненню надзвичайної ситуації на підконтрольних органам Державної служби з надзвичайних ситуацій України Міністерства оборони України об'єктах, який існував до – та після набрання чинності Кодексом цивільного захисту України, та надати оцінку ефективності цього механізму з точки зору запобігання порушення найважливіших та непорушних прав людини.

Вказане питання в загальних рисах відомо широкому колу осіб, тому потребує детального розгляду, оскільки забезпечення власної безпеки на робочому місці, при відвідуванні торговельно-розважальних об'єктів, пересуванні всіма видами транспорту, при повсякденному житті у власних